Kansaneläkelaitos
Pääjohtaja Elli Aaltonen
Lakimies Mikko Horko

28.9.2017

Eduskunnan ympäristövaliokunta

KANSANELÄKELAITOKSEN MUISTIO YLEISEN ASUMISTUEN RUOKAKUNTAKÄSITTEEN OSITTAISESTA PURKAMISESTA

Ympäristövaliokunta 3.10.2017

Nykytila

Yleinen asumistuki lähtee siitä, että kyseessä on asunnon asumismenojen vähentämiseen tarkoitettu tuki ja vahvana pääsääntönä on se, että asunnossa asuvat henkilöt muodostavat ruokakunnan ja ruokakunnalle myönnetään yhteinen asumistuki. Tuen määrään vaikuttavat kaikkien ruokakunnan jäsenten tulot.

Nykytilanne on laissa yksiselitteisesti määritelty. Ruokakuntakäsite on pääkohdiltaan ollut samanlainen vuodesta 1981 saakka. Yhteisellä vuokrasopimuksella asunnon vuokranneet asukkaat kuuluvat samaan ruokakuntaan. Suoraan etenevässä tai takenevassa polvessa olevat sukulaiset sekä avio- ja avopuolisot kuuluvat aina samaan ruokakuntaan. Asumistukea myönnetään vain pysyvästi asunnossa asuville, joten sillä, että asukkaiden ei katsottaisi asuvan asunnossa pysyvästi, ei voida ratkaista ruokakuntakysymystä.

Ruokakuntakäsitteen mahdollinen kehittäminen

Ruokakunnan käsitettä kehitettäessä lähtökohtana on se, että **perheet eli lapset, vanhemmat ja isovanhemmat sekä avio- ja avoparit saisivat jatkossakin yhteisen tuen eli he muodostaisivat aina ruokakunnan**. Avioliitto tuo mukanaan lakiin perustuvan elatusvelvollisuuden ja sosiaaliturvalainsäädännössä on yleisesti lähdetty siitä, että avoliitossa asuvat halutaan asettaa samaan asemaan aviopuolisoiden kanssa – ei siis huonompaan, mutta ei myöskään parempaa asemaan.

Yhteisen vuokrasopimuksen yhteen ruokakuntaan sitova vaikutus voitaisiin purkaa. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että samassa asunnossa yhdessä asuvat henkilöt muodostaisivat kukin oman ruokakuntansa ja saisi henkilökohtaisen asumistuen, ellei edellä mainittu lähisukulaisuus tai parisuhde sitoisi heitä samaan ruokakuntaan.

Muut kuin lähisukulaiset tai pariskunnat saisivat siten vuokrasopimuksesta riippumatta erilliset, yksilölliset asumistuet. Kämppäkaverin tulot tai niiden muutokset eivät siten vaikuttaisi toisen samassa asunnossa asuvan henkilön mahdolliseen asumistukeen.

Muutos lisäisi yleisen asumistuen kustannuksia. Tarkkaa arviota kustannusten lisääntymisestä on vaikea esittää. Arvioiden mukaan pelkästään opiskelijoiden osalta kustannusten lisäys olisi yli 20 miljoonaa euroa vuodessa. Lisäksi tuen piiriin tulisi uusia tuensaajia, joiden määrää ei pystytä arvioimaan, koska heistä ei tällä hetkellä ole tietoja asumistukijärjestelmässä. Kustannusten lisäys on joka tapauksessa niin huomattava, että sitä ei voida rahoittaa järjestelmän sisältä eli kiristämällä muiden

tuensaajien tukiehtoja – tämä lisäisi huomattavasti toimeentulotukimenoja. Erityisesti, kun enimmäisasumismenot jälleen vuodelle 2018 jäädytetään.

Ruokakuntakäsitteen osittainen purkaminen ei olisi muutoinkaan ongelmatonta. Siitä seuraisi avoliittoselvittelyjen määrän selvä lisääntyminen. Nykyisin kahdestaan asuvien henkilöiden ruokakunta ratkeaa varsin usein yhteisen vuokrasopimuksen perusteella. Jos tätä vaikutusta ei ole, myös tosiasiassa avoliitossa asuvat voisivat esittää väitteen erillisistä talouksista. Tämä voisi edellyttää lainsäädännön muuttamista siten, että säännöksissä määriteltäisiin nykyistä tarkemmin avoliitto, esimerkiksi jonkinlaisen avoliitto-olettaman avulla.

Yhteisellä vuokrasopimuksella asunnon vuokranneet ovat yhteisvastuussa koko asunnon vuokrasta eikä vuokrasopimuksessa ole eritelty asukkaiden henkilökohtaisia osuuksia vuokran määrästä. Käytännössä asukkaat voivat keskenään sopia, miten vuokravastuu jakautuu – aina se ei suinkaan jakaudu tasan, koska kimppakämpissä huoneet voivat olla kovin erilaisia ja eri kokoisia. Se, kuinka vuokraosuus jaettaisiin mahdollista erillistä asumistukea varten ei siten myöskään ole aivan selvää. Tämä korostuu tilanteissa, joissa vain osa asukkaista on mahdollisia asumistuen saajia eikä Kelalla ole oikeutta eikä tarvetta tietää tuen ulkopuolella olevien asukkaiden osuuksista mitään.

Ruokakuntakäsitteen osittaiseen purkamiseen liittyvistä ongelmista huolimatta Kela kannattaa asian huolellista selvittämistä. Mahdolliset lainsäädäntömuutokset olisi syytä yhdistää mahdollisiin laajempiin sosiaaliturvaa ja asumisen tukia koskeviin uudistuksiin.